

В. В. Дем'янов

Кальміус

КАЛЬМІУС – річка у Ясинуватському, Старобешівському, Тельманівському, Новоазовському районах [Донецької області](#), [Донецьку](#) та *Маріуполі*. Впадає в [Азовське море](#). Довж. 210 км, пл. водозбір. бас. 5070 км². Бере початок поблизу м. *Ясинувата*, на пд. схилі Донец. кряжа. Долина добре розроблена, трапецієподібна, асиметрична, правостороння; шир. у верхів'ї – 1–1,5 км, у пониззі – 2–3 км; глиб. ерозій. врізу 100–150 м. Річище помірно звивисте, у нижній частині – сильно звивисте; шир. у верхів'ї переважно 5–8 м, нижче 10–20 м, подекуди до 30 м. Глиб. К. на перекатах 0,5–0,8 м, у плесах – 1–2 м. У межах Донецька річище розчищене, каналізоване, шир. до 7–8 м. У серед. і нижній течіях річка прорізала долину до граніт. порід, часто в річищі та на схилах її долини відслонюються кристалічні породи. Подекуди річище розгалужене, з о-вами. Похил річки 1,19 м/км. Бас. К. зарегульов. 22-ма водосховищами (частину яких використовують у системі питного та пром. водопостачання Донбасу) і чисел. ставками заг. пл. водного дзеркала понад 50 км² і об'ємом бл. 300 млн м³. Ставки і водосховища використовують також для с.-г. водопостачання, розведення риби, зрошення і рекреації. Живлення мішане, переважно снігове і дощове. Льодостав триває від серед. грудня до серед. березня. По річищу річки здійснюють скид води з каналу Сіверський Донець–Донбас для наповнення водосховищ. На К. розташ. також міста *Макіївка*, *Моспине*, [Докучаєвськ](#), [Комсомольське](#). У бас. річки розвинені металург. та гірн.-видобувна промисловості, діють потужні кар'єри, шахти. Для рельєфу характерні терикони гір. порід.

За козац. часів уздовж правого берега річки проходив Кальміус. шлях, через який татари нападали на Слобід. Україну та пд. повіти Рос. держави. При витоках К. у 17 ст. були численні козац. зимівники, на місці яких з'явилося с. Олександрівка (нині у складі Донецька). Тут часто відбувалися сутички між козаками та ногай. татарами. Бас. річки став тер. формування Кальміус. паланки з центром у фортеці Домаха при гирлі К. (тер. сучас. Маріуполя). Згідно з рішенням Сенату 1746 К. від витоків до гирла був визначений кордоном між землями Війська Запорозького низового та Війська Донського.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Кальміус / В. В. Дем'янов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-10715>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).